

Dziecko w kręgu kultury islamu – 1

7 lutego 2008

Temat dziecka w kręgu kultury islamu jest bardzo istotny z paru względów. Przede wszystkim w toku rozmów na temat traktowania kobiet przez islam ginie gdzieś po drodze inna społeczna grupa, której częstokroć równie trudno walczyć o swoje prawa, której głos jest również niejednokrotnie ignorowany, a potrzeby spychane na plan dalszy. Tę grupę stanowią dzieci.

Ponadto chwila refleksji nad tym, w jakim środowisku dorastają muzułmańskie dzieci, czego są uczone, co wpaja im się od najmłodszych lat, może stanowić doskonały punkt wyjścia dla rozważań na temat postaw dorosłych już wiernych. W końcu nie od dziś wiadomo, iż czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci. Badania nad sytuacją dzieci w krajach islamu są ważne także dla tych, którzy zajmują się pomocą humanitarną czy socjalną dla ich ojczyzn. W znacznej mierze to niewinne dzieci ponoszą bowiem konsekwencje związane z działaniami wojennymi w takich państwach jak Irak. Jeśli nie zadbamy o nie teraz, za kilka lat będziemy mieć do czynienia ze społeczeństwem, którego warstwa ludzi w wieku produkcyjnym, biologicznie u szczytu swojego potencjału, nie będzie w stanie normalnie w nim funkcjonować ze względu zarówno na brak wykształcenia jak i właściwych wzorców zachowań.

Postanowiłam omówić życie dziecka muzułmańskiego w porządku chronologicznym, a więc od chwili poczęcia po umowną, dość niesprecyzowaną granicę dorosłości. Takie zorganizowanie pracy wydało mi się najstuszniejsze, gdyż inne kwestie dotyczą przecież opieki nad niemowlęciem, a inne nad kilkulatkiem.

Poza źródłami książkowymi z dziedziny arabistyki oraz islamistyki, stron internetowych prowadzonych przez muzułmanów

lub tych, które mówią o muzułmanach, postanowiłam również sięgnąć do sedna problematyki, a więc oddać głos matkom, które najlepiej znają życie dzieci. Stąd nieocenionym zasobem bardziej praktycznych, a mniej teoretycznych informacji był dla mnie portal BabyBoom (www.babyboom.pl), na łamach którego wypowiadały się Polki, które żyją ze swoimi dziećmi w krajach Zatoki, gdzie obserwują życie tamtejszych dzieci w sposób bezpośredni.

DECYZJA O WYDANIU NA ŚWIAT POTOMSTWA, POCZĘCIA, PRZYSPOSOBIENIA DZIECKA

Posiadanie liczного potomstwa jest postrzegane przez muzułmanów jako błogosławieństwo dane od Boga. W broszurce pt. „Dlaczego rodzina jest tak ważna dla Muzułmanina?” wydanej przez Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego w RP czytamy: „Harmonijmy porządek socjalny wynika z faktu istnienia dużych rodzin, w których dzieci są skarbem i rzadko je opuszczają do czasu aż wstąpią w związek małżeński.” Teoretycznie więc każde małżeństwo powinno dążyć do spłodzenia wielu dzieci. Jednakże współcześnie, podobnie jak w krajach Zachodu, względy ekonomiczne często ograniczają pary w tej kwestii i decydują się one na pozostanie przy mniejszej ilości potomstwa. Mimo to w porównaniu np. do krajów Europy Zachodniej, współczynnik dzietności w krajach muzułmańskich jest znacznie wyższy. Oto wskaźniki dzietności (ilość dzieci przypadających statystycznie na jedną kobietę) w krajach muzułmańskich (dane z 2001 roku na podstawie Yves Thoraval, Gari Ulubeyan, „Świat muzułmański. Jedna religia – wiele społeczeństw”, Wrocław: Larousse Polska, 2003, s. 117.) :

Azerbejdżan 2,0
Turkmenistan 2,2
Tunezja 2,3
Kirgistan 2,4
Tadżykistan 2,4
Liban 2,5
Turcja 2,5

Iran 2,6
Indonezja 2,7
Uzbekistan 2,7
Bahrajn 2,8
Algieria 3,1
Malezja 3,2
Bangladesz 3,3
Maroko 3,4
Egipt 3,3
Zjednoczone Emiraty Arabskie 3,5
Jordania 3,6
Libia 3,9
Katar 3,9
Syria 4,1
Kuwejt 4,2
Sudan 4,9
Irak 5,3
Pakistan 5,6
Arabia Saudyjska 5,7
Senegal 5,7
Nigeria 5,8
Palestyna 5,9
Afganistan 6,0
Mauretania 6,0
Oman 6,1
Mali 7,0
Jemen 7,2
Somalia 7,3
Niger 7,5

Jeśli małżeństwo muzułmańskie zdecyduje się ograniczyć ilość swoich dzieci, może podążyć w jednym z dwóch wypracowanych przez teologów kierunków, które bardzo ciekawie opisali Michael Klocker oraz Monika i Udo Tworuschka w swojej książce „Etyka wielkich religii, Mały słownik”.

I tak jedni spośród muzułmańskich teologów uważają, że chęć

ograniczenia urodzin to zwątpienie w opiekę Bożą. Przeciwnie temu pogładowi wysuwano twierdzenie, iż Bóg, jeśli tylko zechce, będzie mógł stworzyć nowe życie mimo wszystkich zabezpieczeń stosowanych przez parę. Drugi kierunek jest znacznie bardziej liberalny, a jego wybitnym przedstawicielem był Abu Hamid al-Ghazali (1058-1111). Według niego zapobieganie ciąży jest dozwolone bądź nie w zależności od motywacji. I tak niedopuszczalne jest ono w przypadku obawy przed spłodzeniem dziewczynki lub gdy kobieta boi się rodzenia lub nie chce dziecka karmić. Uzasadnione jest zaś zapobieganie ciąży z przyczyn materialnych, ze względu na zdrowie kobiety, a nawet gdy chce ona zachować urodę.

Prawo muzułmańskie od dawna uznaje kontrolę urodzin. Częstokroć wiąże się ona z polityką demograficzną. W Egipcie w 1937 roku wielki mufti wydał fatwę zezwalającą na zapobieganie ciąży przy zgodzie obojga partnerów ze względu na zdrowie kobiety lub kwestie ekonomiczne, w 1965 roku zbliżone orzeczenie wydał wielki mufti Algierii, w Iranie zaś głos decydujący ma w tej dziedzinie kobieta.

Tendencje w stosunku do antykoncepcji dzielą zatem społeczeństwo na dwa obozy. Jedni uznają ją przy założeniu, iż nie powoduje ona trwałej bezpłodności. Inni zdecydowanie się od niej odzegnują – są to często ludzie z biednych, prostych środowisk, gdzie liczne potomstwo jest jedynym zabezpieczeniem na starość.

Podobnie problemowa staje się aborcja. Opierając się na Koranie, można stwierdzić, iż człowiek, który już się stał, jest sługą Bożym (19,93) oraz własnością Boga (10,68), nie powinien więc podlegać dyspozycji rodziców. Z tematem aborcji niczym w środowiskach chrześcijańskich, niezmiennie wiąże się pytanie, w którym momencie istota ludzka jest już jakby pełna. Tradycyjny pogląd głosi, iż wówczas, gdy wyraźnie ukształtowane są różne części ciała, a embriion otrzyma duszę (chwile tę wyznacza się na 120 dni od poczęcia lub wcześniej). Oficjalne stanowisko prawników muzułmańskich względem aborcji

nie jest aprobowane, co potwierdziła Pierwsza Międzynarodowa Konferencja Medycyny Muzułmańskiej w Kuwejcie w 1981 roku. Niemniej jednak w określonych wypadkach aborcja jest dozwolona. W Egipcie, Algierii, Iranie, Pakistanie i Turcji usprawiedliwieniem jest ochrona życia matki, w Maroku również zagrożenie jej zdrowia, w Tunezji ciążę można usunąć do trzeciego miesiąca jej trwania (co zapobiega eksplozji demograficznej).

W wielu krajach muzułmańskich kobiety w trudnych warunkach ekonomicznych decydują się na aborcję – są często jedyną stroną ponoszącą odpowiedzialność za regulację narodzin.

Podczas gdy jedne pary mają problem ze zbyt dużą ilością dzieci, inne borykają się z trudnościami w ich spłodzeniu. W takim wypadku para, ale tylko małżeńska, może w zgodzie z islamem zastosować metodę sztucznego zapłodnienia. Jednakże kobieta może być zapłodniona tylko nasieniem swojego męża, a mąż ten nadal musi żyć, tak by model rodziny rodzice + dziecko był zachowany. Nie jest zatem dozwolone zapłodnienie nasieniem anonimowego dawcy czy zamrożonym wcześniej nasieniem zmarłego męża.

Społeczeństwa muzułmańskie wypracowały model silnej wzajemnej opieki nad poszczególnymi członkami rodziny – w świecie islamu istnieje dużo mniej domów opieki społecznej czy domów dziecka, gdyż opiekę nad ich hipotetycznymi pensjonariuszami obejmują członkowie ich rodzin. Często podkreśla się, iż sam Mahomet był sierotą, a nakazy takiej opieki znajdują się w Koranie:

„Powiedz: „Bóg daje wam pouczenie o nich – to, co wam się recytuje w Księdze: w sprawie osieroconych dziewcząt, którym nie dajecie tego, co im zostało przepisane, kiedy pragniecie je poślubić; i pouczenie w sprawie słabowitych dzieci; i abyście byli dla sierot sprawiedliwi.” A cokolwiek uczynicie dobrego, to, zaprawdę, Bóg wie o tym dobrze! (4:127)”

„Czyż nie znalazł cię sierotą i czy nie dał ci schronienia?

Czy nie znalazł cię błędzącym i czy nie poprowadził cię drogą prostą? I czy nie znalazł cię biednym, i nie wzbogacił cię? Przeto sieroty – nie uciskaj! (93:6-9)”

Stąd znacznie rzadziej można spotkać w społeczeństwie muzułmańskim adopcję. Jej zasady również różnią się od tych dotyczących adopcji europejskiej. Adopcja muzułmańska nazywa się kafala. Osoby przyjmujące dziecko nie zostają jego nowymi rodzicami, a opiekunami, co niesie za sobą liczne konsekwencje prawne. Dziecko przysposobione nie dziedziczy majątku po swoich opiekunach, ale nie traci praw do spadku po rodzicach biologicznych, a jeśli posiada pieniądze, jego nowi opiekunowie nie mają do nich prawa. Dziecko nie przyjmuje też nazwiska swoich opiekunów. Gdy osiągnie dojrzałość płciową, ma prawo do zawarcia związku małżeńskiego z przysposabiającym opiekunem. Z powodu możliwości zawarcia małżeństwa z opiekunem, dorosła dziewczyna musi zakrywać się przed swoim opiekunem płci męskiej podobnie jak przed obcymi mężczyznami.

Innym wyjściem z sytuacji, gdy para ma problem ze spółdzeniem potomka jest poszukiwanie pomocy u Boga. W tym celu, by wyprosić upragnione dziecko, stosuje się liczne amulety, umartwienia. Znanych jest również wiele świętych miejsc przeznaczonych przede wszystkim dla kobiet (np. liczne groby świętych mężów, marabutów, w Maroku), które znane są ze swoich cudownych właściwości względem wspomagania płodności.

PORÓD, PIERWSZE CHWILE PO NARODZINACH

W prawie muzułmańskim nie istnieją żadne przeszkody, aby przy porodzie dziecka obecny był jego ojciec, jak podaje to portal internetowy [islam.net](http://www.islam.net) (<http://www.islam.net.pl/index.php?menu=184>). Pierwszą rzeczą, jaką powinien usłyszeć nowonarodzony wierny jest wezwanie do modlitwy, które szepcze mu się do prawego ucha oraz wyznanie wiary, które szepcze się do jego ucha lewego. W religii islamu nie istnieje oczywiście ceremonia chrztu, imię nadaje się dziecku siódmego lub też czterdziestego dnia od narodzin,

nieraz obcina się przy tej okazji kosmyk włosów zwanych akika. Portal islam. net podaje hadis, który mówi o wyborze imienia (http://www.islam.net.pl/index.php?menu=195#_edn1):

„Prorok (pzn) lubił imiona wskazujące na dobro, prawdę i optymizm, a nienawidził imion o znaczeniach przeciwnych prawdzie i optymizmowi. Regułą było, że zmieniał imiona o złych znaczeniach. [...]. Mówił: „Najlepsze imiona to Abd Allah i Abd ar-Rahman. Najwięcej prawdy jest w imionach: Haris i Humam; a najgorsze imiona to: Harb (Wojna) i Murra (Gorzka).”

W krajach Maghrebu pierwszemu synowi często daje się na imię Muhammad. Dawniej wybór imienia dla dziecka konsultowano z astrologiem. Jego nadawania dokonuje imam, kadi lub inny szanowany mężczyzna z okolicy, trzymając dziecko główką w kierunku Mekki, szepcząc do jego prawego ucha fragmenty Koranu oraz trzykrotnie powtarzając wybrane imię.

W niektórych regionach po tak szczęśliwym wydarzeniu, jakim jest narodzenie dziecka, zabija się zwierzę ofiarne, którego mięso rozdaje się następnie potrzebującym. W rodzinach należących do bogatszej warstwy społeczeństwa, po porodzie często wynajmowano tancerzy czy tancerki, którzy dawali występ przed domem. Jeszcze w XIX wieku na Bliskim Wschodzie znacznie uroczyściej obchodziło się narodziny syna niż córki.

Cenienie wyżej synów od córek sprawiło, iż w przedmuzułmańskiej Arabii wytworzył się swoistego rodzaju zwyczaj zakopywania nowonarodzonych dziewczynek. Islam zdecydowanie potępił tę praktykę:

„A kiedy zwiastują któremuś z nich córkę, to jego oblicze się zasępia i jest udręczony. On ukrywa się przed ludźmi z powodu tego nieszczęścia, które mu obwieszczono: czy on ma je zachować mimo poniżenia, czy też pogrzebać je w prochu. Jakże źle oni rozumują! (16:58-59)”

„Do Boga należy królestwo niebios i Ziemi. On stwarza to, co chce. On daje córki komu chce, i On daje synów komu chce

(42:49)”

Noworodek, jako osoba bezbronna, uznawany jest w religii muzułmańskiej za wyjątkowo podatną ofiarę działania „złego oka”, a więc wszelkich szkodliwych mocy. Z tego też powodu stosuje się różne amulety, w celu ochrony dziecka przed „złym okiem”. Wspomniany wyżej obrzęd akika, a więc obcinania siódmego dnia kosmyka włosów ma dwojakie znaczenie. Z jednej strony określa wstąpienie dziecka do społeczności ludzkiej, z drugiej zaś z obciętych włosów zwiniętych w kłębek, wykonuje się amulety ochronne. Podobnie przy wózkach często wieszają się inne powszechnie znane symbole, które chronią przed wpływem „złego oka”, takie jak niebieskie oko czy ręka Fatimy.

W Afganistanie z siłami wyższymi i włosami związany jest jeszcze inny obyczaj. Jeśli rodzicom umrze dziecko, by uchronić kolejne przed podobnym losem, udają się oni do jednego z miejsc świętych. Dziecko na znak zawierzenia go temu miejscu powinno je odwiedzić, gdy dorośnie.

Koniec części pierwszej

Autor: Marta Minakowska

Źródło: [Arabia](#)

BIBLIOGRAFIA:

1. Yves Thoraval, Gari Ulubeyan, Świat muzułmański. Jedna religia – wiele społeczeństw., Wrocław: Larousse Polska, 2003.
2. Barbara Stępniewska-Holzer, Życie codzienne na Bliskim Wschodzie w XIX wieku, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 2002.
3. Marek M. Dziekan, Symbolika arabsko-muzułmańska, Warszawa: Verbinum 1997.
4. www.wikipedia.pl